

בית מדרש ישיבה AI

בסדרה – עיון בתניא יומי

השגה והתהוות באצילות

שתי קושיות באגרת הקודש כ
המקורות, הסברות וגבולות ההכרעה

מהדורת מחקר פנימית · מהדורה 1.6

ו' תשרי תשפ"ז

בהובלה אנושית ובמסגרת הפיקוח הרבני של בית המדרש

פתח דבר — דווקא המילה "פנימיות"

חוברת זו עוסקת ב**פתיחת אגרת הקודש**, סימן כ', **שבספר התניא**. התניא הוא ספר היסוד של חסידות חב"ד, שחיבר רבי שניאור זלמן מליאדי, אדמו"ר הזקן. החסידות מבארת את הקשר בין הקב"ה, האדם והעולם, ואת משמעותן הפנימית של התורה והמצוות. "אגרת הקודש" הוא החלק הרביעי של התניא; כאן נלמד את ראשיתה של אחת מאיגרותיו, ונברר שתי שאלות העולות מתוכה. גם מי שטרם למד קבלה או חסידות ימצא בפרק הראשון הסבר של המושגים הנצרכים לעיון.

בלב השאלה הראשונה עומדת סתירה לכאורה בתוך הדיון בספירות עצמן. הספירות הן הבחינות שבהן מתואר הגילוי האלוקי. בפתיחת אגרת כ נאמר על ה"כלים" שלהן — הבחינות המגדירות את אופן הגילוי — שאינם בבחינת "יש ומהות מושג". ואולם באגרת יט נאמר שמשנה רבנו השיג **בפנימיות הספירות עצמן: נצח, הוד, יסוד ומלכות** — ארבע הספירות התחתונות במערכת. מיד לאחר שלילת ההשגה באגרת כ נזכרת גם השגתו מפרק עליון של נצח. נצח הוא אחת מאותן ספירות, וכליו בכלל הכלים שעליהם נסובה השלילה! כיצד אפשר לומר על כל הספירות שאין בהם מהות מושגת, ובה בעת לתאר השגה נבואית בפנימיותם?¹ אין זו רק השאלה הכללית כיצד אדם יכול להשיג אלוקות: אותן ספירות נכללות **לכאורה בשני צדי הסתירה** — בשלילת המהות המושגת ובהשגה בפנימיות. גם הכינוי "מדרגה נמוכה יותר" אינו מוציא את נצח מן הספירות דאצילות. מנגד, אין להקדים ולקבוע ש"פנימיות" פירושה בהכרח "מהות"; בדיוק את היחס בין שני המונחים צריך לברר. כך נשמרת חריפות השאלה בלי להניח מראש את התשובה. השאלה השנייה נולדת כמה שורות אחר כך. הדיון התחיל בספירות דאצילות, שהאגרת מתארת כאלוקות. לפתע מובאים מלאכים ורוח הבהמה. מדוע דוגמה ממדרגה אחרת מסבירה את הנושא? שתי השאלות דורשות יותר מהחלפת מונח במונח. יש לברר מה נאמר, על מה הוא נאמר, ומהתפקידה של כל דוגמה בתוך המהלך.

ראש בית המדרש הביא את השאלות יחד עם הערות הרבי וביקש לבחון את האגרת כמכלול. בבית המדרש הווירטואלי השתתפו שלוש מערכות בינה מלאכותית: ChatGPT ריכז את המחקר והתיעוד, ו־Claude ו־Grok הגישו תשובות וביקורות שהועברו בידי ראש בית המדרש. זהו תיאור של כלי עבודה ושל תפקידיהם, לא של שלושה בעלי סמכות תורנית. החברות האנושית שאלה, העבירה את החומר ודרשה שהקושיה לא תיעלם בתוך הסבר נוח.

1. תניא, אגרת הקודש יט וכ. אגרת יט; אגרת כ. שתי האגרות הן המקור הראשי לקושיה. הבדיקות המתועדות נעשו בתעתיקים.

במהלך ארבעה סבבים הוצעו חילוקים בין פנים לאחוריים, בין מקור נבואה למושא השגה, בין גילוי לבין מהות ובין ביטול לבין תפיסה. חלק מן ההבחנות נשמרו; חלקן נמצאו רחבות מדי. גם מקורות אמיתיים הובאו לעיתים בהקשר שגוי. התיקון החשוב ביותר לא היה תמיד מציאת ספר נוסף, אלא קריאת הפסקה שלפני הציטוט.

התוצאה אינה אחידה: **לשאלה השנייה נמצא יישוב מבוסס במבנה הטיעון.** **לשאלה הראשונה נשאר כיוון מסתבר, אך החיבור הדרוש בין שתי לשונות התניא לא הוכח במלואו.** ההבדל הזה מופיע בגוף החוברת, ולא רק בהערת סיום. סיום הסבבים פירושו שהעבודה הנוכחית מוצתה ותועדה; אין פירושו שכל קושי הוכרע. לקריאה ראשונה אפשר להתחיל בחוברת המקבילה, **"השגה והתהוות באצילות — חוברת לקורא"**. היא מסבירה את המושגים ואת התוצאה בלי תולדות הביקורת. החוברת שלפנינו מיועדת למי שרוצה לראות גם מדוע תירוצים מסוימים לא הספיקו, כיצד השתנו העמדות, ומה נותר לבדיקה.

עשר נקודות מן הבירור

1. נצח נשאר ספירה דאצילות גם כאשר ממנו בא גילוי למשה; אין להוציאו מן הנידון כדי לפתור את השאלה.
2. "פנימיות" במדרגה מסוימת אינה בהכרח זהה ל"פני" שבפסוק; עדיין צריך להוכיח את החלת ההבחנה כאן.
3. אי־עצמאות של דבר, ביטולו של המקבל ואי־תפיסת מהות הם שלושה עניינים נבדלים.
4. נבואה מתוארת באגרת יט כהתגלות ממש; אין לצמצמה כאן לידיעה כללית שמשהו קיים.
5. מקור שממנו נובעת נבואה אינו בהכרח המושא שנראה בה. הרמ"ק, רבי משה קורדובירו, מנסח הבחנה כזאת במפורש.
6. חנה אריאל מתאר את פרצוף נה"י שהתגלה למשה כבלי"מה; הוא מקרב את הבירור ואינו מוסר את כל פתרונו במפורש.
7. דוגמת המלאכים בוחנת את גבול ההשתלשלות. התאמתה אינה תלויה בשוויון מדרגה בין מלאך לספירה.
8. רוח הבהמה היא הדוגמה החיובית להמשכה רוחנית; גוף הבהמה הוא הגבול שאותה המשכה אינה מסבירה.
9. יש מאין אינו מוגבל לחומר גשמי: האגרת מונה גם מציאויות רוחניות נבראות.
10. תיקון ייחוס, הבחנה בין ביאור להגהה והודאה באי־גישה הם חלק מהבירור עצמו, משום שעליהם נשען משקל הראיה.

2	פתח דבר — דווקא המילה "פנימיות"
4	א. מפת המושגים ושאלת המקור
7	ב. מה מלמד רצף האגרת
9	ג. השגת משה: מה התברר ומה נשאר
12	ד. ארבעה סבבים: כיצד השתנה הבירור
14	ה. פנקס כל הסברות — T01 עד T48
22	ו. הערכת עבודת המודלים
25	ז. נוסחים, מקורות וחוסרי הארכיון
27	ח. מסקנות ויעדי השלמה
28	מפתח מושגים וסברות
28	אסמכתאות מלאות ותיעוד המחקר
29	מפתח הסברות לפי עמוד

א. מפת המושגים ושאלת המקור

מדוע אגרת כ ראוייה לעיון מיוחד

אגרת הקודש כוללת שלושים ושתיים איגרות; אחריה נדפס "קונטרס אחרון" כחלק נפרד. אגרת כ היא איגרת רחבה ומעמיקה, ולכתיבתה יש גם הקשר מיוחד: הצמח צדק מעיד שאדמו"ר הזקן כתב אותה בימים שלפני הסתלקותו, בכפר פייענא. עדות זו מובאת גם במאמר של הרבי ובפתיחת שיעורים בספר התניא.²

ייחודה אינו רק בזמן כתיבתה. האיגרת מחברת כמה שאלות יסוד למהלך אחד: כיצד הספירות מיוחדות באין־סוף; מה כוחו של הבורא להוות מציאות חדשה; מדוע השתלשלות של מדרגות רוחניות אינה מסבירה לבדה את התהוות הגשמיות; ומה כל זה מלמד על ערך המצוות הנעשות בדברים גשמיים. בסופה, העיון העמוק מגיע אל מעשה האדם, ובפרט אל הצדקה. לכן חשוב להבין את פתיחתה כחלק מן המהלך השלם.

החוברת מתמקדת בשתי שאלות מתוך הפתיחה, ולא בפירוש מלא של האיגרת. נזכיר מן ההמשך את הנחוץ להבנתן. לפני שנקרא את לשון המקור, נפרש את

² על מניין ל"ב האיגרות וקונטרס אחרון כחלק נפרד: שיחת ש"פ חיי שרה תשכ"ו, סעיף ט, בתעתיק בלתי מוגה; שם נזכר גם מספור רצוף אצל הצמח צדק. על זמן הכתיבה בפיינא: ד"ה שלח לך אנשים תשל"ד, סעיף ב, המצטט את הצמח צדק ומפנה לדרך מצותיך קע, א; וכן הקדמת שיעורים בספר התניא, אגרת כ. נקראו התעתיקים והציטוטים של עדות הצמח צדק; דף דרך מצותיך עצמו לא נצפה. אין כאן קביעה שזו האיגרת הארוכה ביותר או החיבור האחרון שכתב.

המונחים שחוזרים בו: ספירות, אור וכלי, אצילות, יש מאין, עילה ועלול, ופנימיות. אין צורך לדעת אותם מראש.

איך לקרוא את שפת האגרת

ספירות הן המידות והבחינות שבהן מתואר הגילוי האלוקי והנהגת העולמות. אין מדובר בעשרה גופים או בעשר אלוהויות. כאשר האגרת מדברת על עשר ספירות דאצילות, היא מדגישה את אחדותן עם האלוקות. **אצילות, בריאה, יצירה ועשייה** הם שמות למדרגות בסדר ההתהוות, לא מקומות גאוגרפיים. שלוש האחרונות — בריאה, יצירה ועשייה — מכונות בקיצור בי"ע. האגרת מבחינה בין כלי אצילות לבין מציאות נבראת שבעולמות האחרים.

אור וכלי הם לשונות משל מקצועיות. "אור" מציין את הגילוי; "כלי" את הבחינה המגדירה כיצד הוא מופיע במידה מסוימת. משל של אור העובר בכלי עשוי לעזור בתחילת הלימוד, אך אין להעתיק את תכונותיו הגשמיות לנמשל. כאן הכלים עצמם הם אלוקות, ובה בעת מתוארים כבעלי גבול ומידה. המתח הזה הוא פתיחת האגרת, ולא תקלה שיש למחוק מן ההסבר.

אין סוף מציין את האלוקות שאין לה גבול. **יש מאין** אינו תיאור של חומר הנוצר מחלל ריק. בנידון הוא מציין התהוות שאינה מוסברת כהתפתחות מדורגת של דבר הדומה לתוצאתו. **עילה ועלול** הם מקור ותוצאה שיש ביניהם יחס של המשכה. האגרת מתארת את העלול כמוקף בעילתו ובטל אצלה. היא אינה מניחה שכל מה שנקרא בספרות "השתלשלות" חייב לפעול באותו אופן ממש. **צמצומים** הם, בהקשר הנידון כאן, הגבלות והסתרים בגילוי הרוחני. אין הכוונה רק להקטנת כמות: השאלה היא אם גם לאחר הגבלות רבות תוכל המשכה רוחנית להסביר את התהוות הגוף הגשמי.

יש אינו תמיד גוף. יש רוחני יכול להיות מציאות נבראת. גם מילה כמו "דבר מה" יכולה לציין יחס למקור נעלה יותר, בלי לזהות את המדובר עם היש הנברא של עולם הבריאה. משום כך יש לברר בכל משפט מה ה"יש" הנידון וביחס למה הוא נקרא כך.

מהות היא מה הדבר עצמו, להבדיל מעצם הידיעה שהוא קיים. השאלה כאן היא איזה תוכן של השגה האגרת שוללת; הגדרת המילה לבדה אינה מיישבת את הקושיה.

נהי"מ הם נצח, הוד, יסוד ומלכות; **נהי"י** הם שלוש הראשונות ברשימה. **זעיר אנפין**, בקיצור ז"א, הוא כינוי למבנה של שש המידות, מחסד עד יסוד. "פרצוף"

הוא מבנה של בחינות המקושרות זו לזו; אין הכוונה לפנים גופניות. **פרק עליון** **דנצח** הוא חלק מסוים בתוך ספירת נצח. מציאת המקור המדויק בכתבי האריז"ל, רבי יצחק לוריא, לכינוי בהקשר נבואת משה הייתה אחד מייעדי המחקר שלא הושלמו.

פנים ואחוריים מתארים בחינות, ולא כיוון פיזי. באגרת יט הפנים מתוארים כספירה המיוחדת במאצילה, והאחוריים כבחינות היכולות לרדת ולהתגלות לתחתונים. **פנימיות** עשויה לציין עומק בתוך מדרגה מסוימת. אין להניח מראש שכל הופעת "פנימיות" זהה לכל הופעת "פנים"; גם אין להכריז על ההבדל בלי לבדוק את ההקשר.

בלימה הוא הכינוי שבו האגרת מתארת את הספירות, ומחברת אותו לשלילת יש ומהות מושג. **ביטול** אינו חוסר קיום פשוט. בהקשרנו הוא מתאר היעדר עמידה עצמאית כלפי המקור האלוהי. בדיוק כאן נדרשת זהירות: דבר בטל עשוי להיות מתגלה, ואין מעצם הביטול הוכחה מהו גבול ההשגה בו.

יחידת היסוד באגרת כ

להלן הפסקה שעליה נשאלו השאלות, בנוסח לא מנוקד ובפתיחת ראשי תיבות מסוימים לצורך הקריאה. תוכן היחידה נשמר; נוסח השואל המלא, לרבות ההערות באנגלית, מצוי בארכיון.³

"איהו וחיוהי חד, איהו וגרמוהי חד בהון". פירוש, עשר ספירות דאצילות; "חיוהי" הן האורות, ו"גרמוהי" הן הכלים, שכולן אלקות, מה שאין כן בבריאה יצירה עשייה כו'. וצריך להבין היטב, איך האין־סוף חד עם גרמוהי הן הכלים, הרי הכלים הן בבחינת גבול ותכלית, כמו שכתוב בעץ חיים. אמנם, הכוונה היא, לומר שהן אלקות לברוא יש מאין כמו האין־סוף, ולא בבחינת השתלשלות עילה ועלול לבד. ומה שכתב הרמ"ק עניין השתלשלות עילה ועלול, וכן הוא בזהר הקדוש פרשת בראשית, היינו בהשתלשלות הספירות בספירות עצמן, בבחינת הכלים, שנקראות "בלי מה" בספר יצירה, שאינן בבחינת יש ומהות מושג, וכמו האין־סוף דלית מחשבה תפיסא ביה כלל, וכמו שכתוב "ופני לא יראו". ונבואת משה רבינו עליו השלום והשגתו הייתה מפרק עליון דנצח דזעיר אנפין.

ובהשתלשלות העלול הוא מוקף מהעילה, ובטל במציאות אצלו כזיו השמש בשמש, כמו שכתוב בפרדס מהרמ"ק. ואף גם צמצומים רבים מאוד לא יועילו

³ אגרת הקודש כ, מן הפתיחה עד "רוח הבהמה מפני שור". הנוסח המנוקד והערות השואל נשמרו בצילום תיק R01. הציטוט כאן הוכן מן הקטע שהביא השואל, עם הסרת ניקוד, פיסוק ופתיחת חלק מראשי התיבות, בלי שינוי תוכן מכוון.

להיות גשם עב כעפר, מהשתלשלות הרוחניות משכלים נבדלים אפילו של המלאכים, אלא להיות "רוח הבהמה" מ"פני שור", כמו שנתבאר במקום אחר, ועיין שם.

שתי תביעות הוכחה נפרדות

שאלה א — אותם כלי הספירות בשני צדי הקושיה. אגרת כ שוללת "יש ומהות מושג" מכלי הספירות; אגרת יט מאשרת למשה השגה בפנימיות נהי"מ, שהן עצמן ספירות דאצילות. ראש בית המדרש לא הסתפק באמירה שמשה לא השיג חכמה עילאה: נצח עצמו נכלל בעשר הספירות, ולכן גם ההשגה בו מחייבת הסבר. התשובה צריכה להראות מדוע ההשגה החיובית אינה נכללת במה שנשלל. לא די להצביע על מדרגה נמוכה יותר, על ביטולו של משה או על כך שנצח משמש צינור. גם אין להפוך את "פנימיות" לידיעה חיצונית בלבד, או להוציא את הנגלה מכלל אצילות ומכלל "בלימה".

שאלה ב — התאמת הדוגמה. כלים דאצילות ומלאכים אינם באותה מדרגה. השאלה היא אם האגרת משווה את מדרגותיהם, או משתמשת בדוגמת המלאכים כדי לבדוק טענה אחרת: מה ניתן להוות בדרך השתלשלות. ההבדל בין שתי הקריאות קובע אם פער המדרגות פוגע בראיה או מתאים לתפקידה. הערות הרבי שהביא השואל מחייבות קריאה מדויקת. ההערה על היחוד בפעולה אינה רשות למחוק את אלוקות הכלים; ההערה על היש דבריה מונעת לצמצם את כל הדיון לחומר; וההערה על יש דעשייה מבליטה את המעבר לשאלת הגשמיות. מספור ההערות 10, 17, 18 ו-21 הוא מספור המהדורה האנגלית שנמסרה, ולא מספור מקורות החוברת.⁴

ב. מה מלמד רצף האגרת

שלושה מהלכים, ושתי שאלות שונות

תחילת האגרת מבקשת להסביר כיצד כלי מוגבל יכול להיקרא אחד עם אין סוף. התשובה מפנה לכוח הבריאה יש מאין. ההגהה שנמסרה בשם הרבי מדגישה את היחוד בפעולת ההתהוות. יש לשמור יחד שני נתונים: הכלים אינם נעשים בלתי מוגבלים מכל בחינה, והם אינם יוצאים משום כך מכלל אלוקות. כל פירוש שמוותר על אחד מהם פותר שאלה אחרת.

⁴ Lessons in Tanya, Epistle 20, Part 9, ההערות המסומנות בשם הרבי. המספור 10, 17, 18 ו-21 מתייחס למהדורה זו; 19-20 הן הפניות ולא שתי טענות תוכן נוספות. שיעורים בתניא בעברית שימש להפרדת הביאור מההגהות.

אחר כך באה הגבלת דברי הרמ"ק והזהר העוסקים בעילה ועלול. המילה "היינו" מזהה את התחום שבו מוסבר כאן רצף הספירות. אין לקרוא אותה כהכרזה שאין בשום תחום אחר שום המשכה של עילה ועלול: האגרת עצמה ממשיכה בדוגמה חיובית של רוח הבהמה מפני שור. ההגבלה מכוונת לשימוש במנגנון כהסבר לבריאת היש, ולא למחיקתו מכל רוחניות נבראת.

המהלך השלישי בוחן ריבוי צמצומים. גם כאשר ההמשכה הרוחנית עוברת דרגות רבות, היא אינה מסבירה כיצד נוצר גשם עב. בשלב הזה מובאת דוגמת המלאכים. זהו הטעם המבני לכך שאפשר לעבור מאצילות לרוחניות נבראת: הנבדק כעת הוא כוחה של דרך ההתהוות, ולא זהותה של מדרגת המקור.

תורה אור: חכמה, רוח הבהמה וגופה

ההפניה לד"ה "יביאו לבוש מלכות" בתורה אור הייתה חשובה משני כיוונים. הראשון: חכמה עצמה יכולה להיקרא דבר מה ביחס למקורה, ואף על פי כן אין לזהותה עם היש הנברא של בריאה. השני: נפש הבהמה וגופה אינם מוצגים כתוצאות של אותו מנגנון. ההמשכה מפני שור מוסברת ביחס לנפש; התהוות הגוף הגשמי דורשת דיון אחר.⁵

שני הכיוונים מונעים פישוט מטעה. אין לומר שכל רוחניות היא "אין" באותו מובן, ואין לומר שכל מה שאינו חומר גשמי מתהווה בהשתלשלות בלבד. האגרת עצמה מונה בהמשכה את כלי הספירות דבריה"צירה-עשייה ואת אורות הנפש והרוח בין המציאויות שבריאיתן יש מאין. מן הדוגמה המקומית אין להסיק כלל הפוך על כל ההתהוות הרוחנית.

ההפניה לתורה אור הוצעה כדוגמה ל"מקום אחר". במחקר נשמר ההבדל בין איתור מקור מתאים לבין הוכחה שהוא המקור היחיד שאליו התכוון אדמו"ר הזקן. תוכן המאמר תומך ביישוב גם בלי לקבוע בלעדיות ביבליוגרפית.

מדוע המלאכים אינם צריכים להיות "החוליה האחרונה"

בסבב הראשון הוצע שהמלאכים קרובים יותר לחומר, ולפיכך אם מהם לא נוצר גוף בהשתלשלות, קל וחומר שלא ייווצר מן הספירות הגבוהות. כדי שטיעון כזה יהיה הוכחה דרושה הנחה נוספת: ירידה במדרגה הרוחנית מגדילה את היכולת להוות חומר באותו מנגנון. ההנחה לא בוססה. גם לא הוכח שהמלאכים שבדוגמה הם המדרגה הרוחנית הנמוכה ביותר.

⁵ תורה אור, מגילת אסתר, ד"ה "יביאו לבוש מלכות" והביאור הנוגע לחכמה ולהתהוות נפש הבהמה וגופה. תעתיק תורה אור; Torah Recordings. ההפניה בשיעורים נמסרת כמקור אפשרי, לא כזיהוי בלעדי.

אין צורך בהנחות הללו כדי להבין את הפסקה. הדוגמה מראה שגם כאשר מתחילים ברוחניות של מלאכים, התוצאה המתוארת בהשתלשלות היא רוח. מעבר מן הספירות למלאכים אינו קיצור הדרך ליצירת עפר. לכן פער המדרגות, שהשואל עמד עליו בצדק, אינו פוסל את השימוש בדוגמה.

תניא פרק לט מלמד על מדור המלאכים ביצירה ועל מלאכים עליונים בבריאה. אין מכאן מיפוי אוטומטי של כל מלאך הנזכר בספרות. יתרה מזו, אגרת כ מזכירה בהמשך גופות מלאכים דאצילות. עובדה זו מונעת הכללה, אך אינה מוכיחה שהמלאכים שבדוגמת הפתיחה הם דווקא אותם מלאכים.⁶

”אפילו”, ומה שאין להעמיס עליו

בהגהה שבשיעורים בתניא נמצא הניסוח ”אפילו” (משכלים נבדלים) של המלאכים. הוא מסייע לקרוא את המילים כחטיבה אחת, ולא כשתי מחלקות שמוכרח להיות ביניהן סולם נפרד. הביאור הסמוך מסביר את חומרם וצורתם של המלאכים כרוחניים. גם כאן יש להבחין: ההגהה המסומנת היא שכבה אחת, וההסבר של הרב יוסף וינברג הוא שכבה אחרת.⁷

ברשימות על התניא נדון התחביר, ובהערת המפענחים מובאת ההגהה לשיעורים. נמצא גם סימן שאלה בגוף הנוסח המודפס. מקורו בכתב היד לא הוכרע. אין להפוך את הפיסוק לבסיס להכרעה, ואין לייחס את הסימן למפענחים רק משום שהחוברת כוללת הערות שלהם.

נשאר כאן יישוב מבוסס לשאלה ב: הרחבת הבדיקה אל רוחניות נבראת, ותיחום התוצאה שהשתלשלות יכולה להסביר. הוא שומר גם את הדוגמה החיובית וגם את הגבול שלה, ואינו מצריך קל וחומר מחייב.

ג. השגת משה: מה התברר ומה נשאר

מה אגרת יט אינה מאפשרת לעקוף

באגרת יט נאמר שהשגת משה לא הייתה בפנימיות החכמה העליונה. אחוריים דחכמה מלובשים בבינה, ובסדר ההמשכה מגיעים לנהי”מ; שם הייתה השגתו בפנימיות. האגרת מתארת גם את נהי”מ ככלי ההשפעה היורדים למקבל, ואת הנבואה כהתגלות ממש.⁸

6. תניא, ליקוטי אמרים לט: פסקת מדור המלאכים ביצירה וההגהה על מלאכים עליונים בבריאה. אזכור גופות מלאכים דאצילות נמצא בהמשך אגרת כ. חגיגה יג, ב שימשה במחקר לרקע פני שור, ולא למיפוי העולמות.

7. שיעורים בתניא, אגרת כ, סביב ”ואף גם” ו”אפילו”. רשימות על התניא, סימן כ, עמ’ מז-מח, ובייחוד הערת המפענחים 11. הרשימות נקראו בשכבת טקסט מפוענחת; לא נבדק כתב היד.

8. אגרת הקודש יט, פסקאות השגת משה, נהי”מ ככלי השפעה והגדרת פנים ואחוריים. הנוסח. ההפניות לליקוטי תורה להאריז”ל ולשער הנבואה נמסרות בה; איתור נוסח ”פרק עליון” במקור האריז”לי לא הושלם.

מכאן נשללים שני קיצורי דרך. הראשון: אי אפשר לומר שמשה ידע רק שקיים מקור רוחני, בלי גילוי ממש. השני: אי אפשר לומר שמפני שהשיג מדרגה נמוכה יחסית, היא כבר אינה בכלל כלי אצילות. התשובה צריכה להכיל את שתי הקביעות, ולא להחליף אחת מהן בניסוח חלש יותר.

עם זאת, אגרת יט עצמה מצרפת את השגת פנימיות נהי"מ לפסוק "וראית את אחורי ופני לא יראו". זה נתון חשוב: המונח "פנימיות" אינו נעשה בכל הקשר שם נרדף מוחלט ל"פני" שבפסוק. אפשר לדבר על פנימיות במדרגה שהיא חיצונית ביחס למבנה רחב יותר. האפשרות הזאת מצמצמת את הסתירה המיידית, אך עדיין אינה מגדירה מדוע אותה פנימיות אינה "מהות מושג".

מקור, מושא ותיווך

מקור הוא מהיכן בא הגילוי; מושא הוא מה שהנביא משיג; תיווך הוא הדרך שבה הגילוי מגיע אליו. שלוש השאלות קשורות זו לזו, אך תשובה לאחת אינה קובעת בהכרח את התשובות לאחרות.

בפרדס רמונים ו, ו הרמ"ק מבחין בין יניקת הנביאים מן הספירות לבין השכלתם בהיכלות. לכן משפט הממקם נבואה בספירה אינו מוכיח לבדו שהנביא ראה את עצם הספירה. זה מקור משמעותי להבחנה בין מקור הגילוי לבין מושא ההשגה.⁹

בשערי קדושה ג, ו מתואר משה כעולה עד אצילות ורואה משם ממש, בהתלבשות בבריאה בדרך מעבר. אצל שאר הנביאים התלבשות זו מתוארת באופן אחר. המקור מחייב לשמור על שני הצדדים: ראייה ממש מאצילות, ותיווך שאינו זהה להתלבשות גמורה. אין להסיק מן המעבר בבריאה בלבד שהמהות לא הושגה.¹⁰

ההשוואה בין המקורות מועילה, אבל אינה מתירה לאחדם מיד לשיטה אחת. "תפארת" אצל הרמ"ק, "אצילות" אצל רבי חיים ויטאל ו"פרק עליון דנצח" בתניא אינם שלושה שמות זהים. גם אינם מוכיחים מעצמם שלוש שיטות סותרות. ייתכן הבדל בין שורש לצינור ובין תיאור כללי למפורט; ההצעה נשאת הצעה כל עוד החיבור לא הוכח.

⁹ רבי משה קורדובירו, פרדס רמונים ו, ו: יניקה מן הספירות והשכלה בהיכלות; בסופו גם משל ניצוץ השמש. ו, ג עוסק בהקפת העלול. אין לאחד את שני המיקומים למראה מקום אחד לכל הלשונות.

¹⁰ רבי חיים ויטאל, שערי קדושה ג, ו, תיאור נבואת משה והמעבר בבריאה. נקרא בתעתיק, לא בסריקת דפוס.

המקור הקרוב: חנה אריאל

בחנה אריאל, ספרו של רבי יצחק אייזיק מהומיל, נמצאו שתי מקבילות חשובות. בדרוש נשא מתוארת תמונת בלי"מה של כלי אצילות שמשג, ונקשרת לפרק העליון דנצח ולפרצוף החיצון. בדרוש "והאספסוף" שבבהעלתך מפורטת הבחנה בין חכמה, יניקת הנשמה, מראה הנביאים ונבואת משה.¹¹ היתרון אינו רק הופעת מילים דומות. חנה אריאל משאיר במפורש את נבואת משה בתוך כלי דאצילות; הוא מתאר את פרצוף נה"י הנראה כבלי"מה, וקושר את הקבלה לביטולו של משה. כך מתחזקת האפשרות לגילוי ממש שאינו הופך את הנגלה ליש עצמאי ואינו מוציאו מאצילות.

מכאן הציע ChatGPT לצרף שני צירים. הציר הראשון הוא **בחינת הגילוי**: פנימיות בתוך פרצוף חיצון. הציר השני הוא **אופן הקבלה**: גילוי בביטול, ולא קבלה של יש העומד לעצמו. זו הצעה פרשנית הנשענת על קשרים מפורשים במקור. היא אינה לשון של חנה אריאל המעמידה את שתי האגרות זו מול זו ופותרת את הסתירה.

משפט נכון, בהקשר הלא נכון

גרוק מצא בבהעלתך לשון השוללת ראיית כלי הספירה, והשתמש בה כראיה מפורשת לנבואת משה. קריאת הרצף הראתה שהמשפט מופיע בחטיבת החכמה ויניקת הנשמה. אחריו המחבר עובר במפורש אל מראה הנביאים. אין להעביר משפט מחטיבה אחת לאחרת בלי להוכיח את התחולה. גרוק חזר מן הייחוס בסבב ד. קלוד אישר את התיקון. הדבר אינו מבטל את כל תרומת חנה אריאל; הוא מונע מן החוברת להשתמש בראיה חזקה יותר מזו שבידינו. הדברים המפורשים בחטיבת משה — כלי דאצילות, פרצוף נה"י, בלי"מה וביטול — נשארים. שלילה מפורשת של ראיית הכלי אצל משה אינה נלמדת באמצעות העתקת המשפט מן החטיבה הקודמת.

שלוש קביעות שדורשות צמצום

בתשובתו האחרונה הציע קלוד קריאה חדשה: אם בלי"מה פירושו בלי מהות כלים, אין מהות כזאת שמשג יכול להשיג; ואם פנימיות נה"י מתייחסת לאור המלוכש, שוב אין סתירה. ההצעה מעניינת, אך בשלוש נקודות היא עוברת מעבר למה שהמקורות מוכיחים.

¹¹ רבי יצחק אייזיק מהומיל, חנה אריאל, נשא, ד"ה "וישלחו מן המחנה"; בהעלתך, ד"ה "והאספסוף". גרסה קבועה 2743524. התעתיקים לא הושוו במחקר זה לדפוס; אין מספר עמוד דפוס מאומת.

ראשית, אגרת יט אומרת שנהי"מ מתגלות, ובתוכן מלוכש האור. היא אינה אומרת שההשגה נוגעת לאור בלבד ואינה נוגעת בכלים. שנית, "פני" אינו מוגדר רק כרשימת כל המדרגות שמעל נהי"מ. פנים ואחוריים הם גם בחינות בתוך הספירה. שלישית, הלשון "בלי מהות כלים" מפורשת בחנה אריאל, אך הפירוש שאין שם שום מהות היכולה להיות מושגת הוא צעד נוסף. הוא עצמו משאיר את הגילוי בתוך הכלי דאצילות.

לכן אין לשנות את קושיית השואל לקושיה על כלי נפרד ועצמאי. הוא שאל על השגת כלי המאוחד במאציל. היעדר עצמאות אינו לבדו היעדר השגת מהות. אותו שיקול חל על ביטול המקבל: הוא מסביר מאפיין של הקבלה, אך אינו קובע בלי ראייה מה בדיוק נראה.

ההסתייגות שהיא חלק מן התשובה

הכיוון הטוב ביותר כעת מבחין בין גילוי פנימי בבחינה מסוימת לבין המהות הנשללת, ומשאיר את הנגלה באצילות ובבלי"מה. יש לו בסיס במקורות שנקראו. החסר הוא בהוכחה שההשגה המוכרת באגרת יט אכן יוצאת מתחולת שלילת המהות באגרת כ.

אין צורך דווקא למצוא מחבר ששאל את שאלתנו באותן מילים. גם היסק תקף ממקורות יכול להכריע. אבל אין להחליף היסק כזה ברשימת מושגים נכונים, או לטעון שרק ציטוט חסר בעוד ההוכחה כבר הושלמה. **שאלה א נשאר כיוון מסתבר עם חסר מוגדר בהחלה.**

ד. ארבעה סבבים: כיצד השתנה הבירור

סבב ראשון — ההסבר המיידי והקושיה שנשארה

ChatGPT ניסח מתחילה את שתי תביעות ההוכחה בנפרד. בשאלה א נבדקו פנימיות יחסית, תיווך הנבואה ושורש הנשמה; בשאלה ב הוצע שהמעבר למלאכים בוחן את מנגנון ההשתלשלות. גרוק וקלוד מסרו תשובות ראשונות לפני שקיבלו את השאלות הפרטיות שהוכנו להם. משום כך לא נרשם אי-מענה ככשל שלהם.¹²

גרוק הציע "פנימיות הצינור", הבדיל בין אפשרות וביסוס, אך הגדיר את הקושיה לעיתים כהחלפת מושגים בלבד. קלוד הכריז בניסוחים אחדים שהשאלה הוכרעה, והעמיד קל וחומר במרכז השאלה השנייה. הוא הביא מראי

¹². תיק R01 המצולם ותשובות העמיתים המקוריות שמורים בתיק המחקר. תיעוד R02 קובע במפורש שהשאלות הראשונות טרם הועברו למבקרים בעת תשובותיהם. שמות גרסאות המודלים לא נמסרו.

מקום מועילים בעץ חיים ובפרדס, לצד ייחוס שגוי של הפניה לאגרת הקודמת ללשון אדמו"ר הזקן.

הביקורת שמרה את הקושיה: גם צינור הוא כלי דאצילות, וגם פנימיות של בחינה נמוכה דורשת הסבר. בשאלה ב נשמרה תרומת ההפרדה בין מדרגה למנגנון, אבל נבדקו ההנחות של קל וחומר ושל "החוליה האחרונה".

סבב שני — פחות הכרזות, יותר תחולה

לגרוק נשלחו שמונה שאלות, ולקלוד עשר. שניהם השיבו לפי המזהים. גרוק צמצם את חילוק נבואה ומחשבה, חזר מהכרח הדוגמה מחוץ לאצילות והכיר בכך שפנימיות הצינור אינה תירוץ מכריע. קלוד חזר מן ההפניה המדומה לאגרת יט ומייחוס דברי וינברג לרבי, וביטל את מעמד הקל וחומר כקריטריון הכרחי להצלחת תשובה.

במקביל התחדדה הביקורת על ChatGPT: דרך המעבר בבריאה אינה מוכיחה לבדה אי־תפיסת מהות. ההיסק הוגבל בהתאם. לא התקבלה טענה אחרת שיוחסה לו, כאילו שלל ראייה ממש מאצילות; הדוח שמר במפורש את צד הראייה. תיקון עצמי חייב לדייק גם בטענה שמתקנים.

המקור בפרדס ו, ו התחזק, אך ההשוואה לשערי קדושה ולאגרת יט נשארה מוגבלת. בסוף השלב כבר הייתה לשאלה ב תשובה מבנית טובה, ואילו בשאלה א היה ברור יותר איזו חוליה חסרה. לקראת סבב ג נוספו מקורות חנה אריאל, הרשימות ומשל השמש בפרדס.

סבב שלישי — מקור קרוב וטעויות חדשות

חמש שאלות לגרוק ושש לקלוד התמקדו בחנה אריאל, בתחביר "אפילו" ובהגבלת הכללים. המבקרים קיבלו את חשיבות הקשר בין נצח, בלי־מה וביטול. קלוד חזר מהכללת אור־כלי ואצילות־בריאה כדוגמאות לעילה ועלול בנידון; גרוק צמצם כלל גורף על אי־מעבר מסוג לסוג.

אולם מקור חדש הוליד גם טעויות חדשות. גרוק העביר את המשפט על אי־ראיית כלי הספירה אל משה. קלוד קבע שדף בהעלתך אינו קיים והציע להחליף את ההפניה בנשא. בבדיקה נמצא הדף, נמצאה הגרסה הקבועה ונמצא הביטוי שנשלל. המסקנה המתודית הייתה פשוטה: כשל גישה אינו ראייה לאי־קיום.

שניהם הציעו לסיים בהסתייגות. מנהל המחקר דרש קודם סבב תיקון קצר: אי אפשר לשמור בסיכום ראיה שהקשרה שגוי או למחוק מקור תקף. לא נפתח חיפוש כללי נוסף; נקבעו חמש שאלות ממוקדות לסבב ד.

סבב רביעי — תיקון הראיות וסגירה מסויגת

גרוק השיב לשתי שאלות וקלוד לשלוש. שניהם קיבלו את קיום בהעלתך ואת המשפט על פרצוף נה"י שהוא בלי"מה. גרוק חזר מתחולת משפט החכמה על משה ומהוספת התנאי "כמהות לעצמו". תוקן גם הדיווח על ה-PDF: אייכולת לחלץ טקסט אינה מוכיחה שאין שכבת טקסט.

קלוד קיבל את התיקונים והציע את הקריאה החדשה שנבחנה בפרק הקודם. דיוקו על הצירוף של פנימיות ואחוריים נשמר; ההשגה באור בלבד, מיפוי הפנים לגובה בלבד והשלילה המוחלטת של מהות הוגבלו. התוצאה אינה פשרה בין מודלים אלא הכרעת עריכה המבוססת על המקורות ועל גבולות הראיות.

בסיום הוחלט שאין צורך בסבב חמישי כדי למסור את המסקנה הקיימת ביושר. המקור המדויק באריז"ל, אימות הדפוס של חנה אריאל ונוסח עברי מסומן להערה 18 נשמרו כחוסרים. אף אחד מהם אינו רשות להמציא מראה מקום; אף אחד מהם אינו סיבה להסתיר את ההתקדמות שכבר הושגה.

ה. פנקס כל הסברות — T01 עד T48

המזהים להלן הם מזהי התיק המרכזי. לגרוק היה בסבב א מספור מקומי אחר, והוא מופנה כאן לפי מפת הארכיון. "מציע" מציין הופעה מתועדת במחקר הזה, ואינו טענה לבכורה היסטורית ברעיון. כל רשומה שומרת את הטענה, התפתחותה ומעמדה; פירוט התכתובת נשאר בארכיון.

שלושה תיאורים חוזרים ברשומות: **מפורש** — הטענה עצמה נאמרת במקור; **מבוסס** — המקור והקשרו תומכים ישירות בקריאה הנידונה; **מסתבר** — היסק נתמך במקורות, שחיבורו המדויק עדיין טעון הוכחה. כל תיאור חל על הטענה המסוימת שלצדו, ולא אוטומטית על היישוב כולו. כך, רכיב מפורש יכול לתמוך בכיוון יישוב שעדיין נשאר מסתבר. הסייגים המפורטים בכל רשומה נשמרים.

T01 — פנימיות נצח מול שלילת מהות.

ראש בית המדרש, שאלת הפתיחה. נצח בכלל הספירות, ובנה"מ נאמרה השגה בפנימיות. כל הסבבים חזרו אל הקושי הזה. מעמדו בסיום: קושיה מבוססת; כיוון היישוב אינו הוכחה מלאה. יכריע אותה חיבור מוכח בין תחולת שני המשפטים, ולא עצם ריבוי המקורות.

T02 — פער המדרגות בדוגמה.

ראש בית המדרש, שאלת הפתיחה. המלאכים אינם כלי אצילות, ולכן הדוגמה נראתה בלתי מתאימה. הפער נשמר כנתון; פסילת הדוגמה לא התקבלה, משום שהנבחן הוא כוח ההשתלשלות. המענה המבני לשאלה זו נעשה מבוסס, בלי לטעון לזהות מדרגות.

T03 — היחוד בפעולת ההתהוות.

ChatGPT בסבב א, בעקבות הערה 10 שהביא השואל; גרוק וקלוד אימצו. ההגהה מסבירה את היחוד לעניין הבריאה. מעמד: מבוסס עם סייג. אין להוציא ממנו שהכלים נפרדים מאלוקות או למחוק את לשון האגרת על אחדותם.

T04 — יש יחסי ויש נברא.

ChatGPT בסבב א, מתוך תורה אור והערה 18. חכמה כדבר מה ביחס למקורה אינה זהה ליש של בריאה. ההבחנה נשמרה לאורך המחקר. מעמד: מבוסס; בכל שימוש נדרש לציין את היחס ולא להפוך "יש" למונח חד־משמעי בכל המקומות.

T05 — ידיעת מציאות בלבד.

ChatGPT בדק בסבב א אם אפשר לצמצם כך את השגת משה. אגרת יט ושערי קדושה מתארים גילוי וראייה ממש. לכן האפשרות נדחתה כתשובה בלעדית. אין בכך שלילה של כל הבחנה בין מהות למציאות, אלא של שימוש בה בלי להתאים ללשון המקור.

T06 — פנימיות בתוך חיצוניות.

הופיעה אצל ChatGPT בסבב א, ובניסוחים מקבילים אצל שני המבקרים. ההבחנה נתמכת באגרת יט ובביאור השיעורים. לאחר ארבעה סבבים נשארה תשתית מועילה, אך אינה מוציאה מעצמה את פנימיות נה"מ מתחולת "מהות מושג". השימוש בה כהכרעה מלאה צומצם.

T07 — ראייה דרך בריאה.

ChatGPT בסבב א הציע הבחנה בין מקור לגילוי בעזרת שערי קדושה. הרמ"ק הוסיף תמיכה למבנה ההבחנה. בסבב ב התקבלה ביקורת העמיתים: מעבר בבריאה אינו מוכיח לבדו אי־תפיסת מהות. ההבחנה נשמרה; הראיה המספקת כביכול נסוגה.

T08 — שורש הנשמה וביטול משה.

נבדק אצל ChatGPT בסבב א; קלוד הוסיף ביטול ונחנו מה. תחילה לא נמצא קשר מסוים המספיק ליישוב. חנה אריאל העלה את המעמד לקשר מפורש לנידון. בסיום נשאר רכיב מבוסס של אופן הקבלה, ולא הוכחה יחידה על המושא.

מבנה ההתהוות וגבולות הדוגמה

T09 — תחולת "היינו".

ChatGPT בסבב א. המילה תוחמת את מאמר הרמ"ק המקומי, ואינה שוללת כל המשכה מחוץ לאצילות. קריאת פרדס והדוגמה החיובית של רוח הבהמה חיזקו זאת. מעמד: קריאה מבוססת של ההקשר; אין להרחיבה לתיאוריה כוללת על כל לשונות הרמ"ק.

T10 — הדוגמה בוחנת מנגנון.

ChatGPT בסבב א; גרוק וקלוד פיתחו במקביל. המעבר למלאכים בודק מה יכולה רוחניות להוות בדרך השתלשלות. מעמד סופי: מבוסס. הניסוח נשמר לאחר שהוסרו חיוב הקל וחומר, קביעת עולם מוכרח והנחת החוליה האחרונה.

T11 — רוח הבהמה היא התוצאה החיובית.

המקור הובא בידי השואל, והדיוק נוסח במחקר ChatGPT הראשון. האגרת מתירה את המשכת הרוח ומעמידה את הגוף כגבול. מעמד: מפורש, נתמך בתורה אור. אין לנסח בטעות שגם רוח הבהמה אינה משתלשלת מפני שור.

T12 — יש מאין גם ברוחניות.

ChatGPT בסבב א, על פי המשך האגרת; שני המבקרים שמרו את הנתון. כלי בי"ע ואורות נפש־רוח מונעים צמצום הדיון לחומר. מעמד: מפורש. ההבחנה בין בריאת יש רוחני לבין המשכות בתוכו מועילה להסבר, אך אינה נוסח מפורש של כל פרטי המנגנון.

T13 — מדור המלאכים וחריגיו.

השואל הזכיר את תניא לט, והמחקר אימת את ההבחנה בין יצירה למלאכים עליונים בבריאה. מעמד: מפורש בהקשרו. אין מכאן זיהוי אוטומטי של פני שור המקומי או של כל הופעת "מלאך". מיפוי עולמות מחגיגה לבדה לא התקבל.

T14 — אולי אלו מלאכי אצילות.

ChatGPT בחן בסבב א את אזכור גופות המלאכים דאצילות בהמשך. העובדה קיימת, אך זיהוי המלאכים שבדוגמה עמהם לא הוכח. האפשרות אינה משמשת תירוץ. היא נשמרת כדי להבחין בין קיום מדרגה לבין זיהוי המקרה עמה.

T15 — הפתיחה מכינה את הסיום.

ChatGPT בסבב א הציע קשר בין פני שור והעפר לבין הקרבנות, המלכות והמעשה בהמשך האגרת. תחילה הייתה זו קריאה מבנית. הרשימות חיזקו חלק ממנה בהצעה על העפר. מעמד: כיוון נתמך, עם שמירת לשון הספק של הרבי.

T16 — יצירה כשם פעולה.

ChatGPT בסבב א דייק שהערה 17 על יצירת הספירות אינה מיקומן בעולם היצירה. מעמד: הבחנה לשונית תקפה. הנוסח האנגלי נשמר; נוסח עברי מסומן לא אותר. אין להפוך שם פעולה לשם עולם בלי ראייה נוספת.

טענות שהוגבלו או נמשכו

T17 — קל וחומר מחייב.

קלוד בסבב א הציגו כהסבר וכקריטריון לתשובה טובה. בסבב ב ביטל את הקריטריון, בסבב ג נסוג מן המבנה המחייב, ובסבב ד תיקן גם נימוק לא נחוץ להפרכתו. מעמד: לא הוכח ולא נדרש. הקריאה הרטורית האפשרית אינה הוכחה.

T18 — המלאכים הם החוליה האחרונה.

גרוק וקלוד בסבב א. שניהם חזרו מן ההכרח בסבב ב. נמוך מאצילות אינו מוכיח נמוך מכל רוחניות. מעמד: נסוג מחוסר ביסוס; אין צורך בטענה לצורך שאלה ב. אין להסיק מכישלונה שהמלאכים אינם נמוכים מאצילות בהקשר הנידון.

T19 — נבואה אינה מחשבה.

גרוק בסבב א. ההבחנה בין כוחות ההשגה קיימת, אבל האגרת מצרפת מחשבה, פנים ונבואת משה. בסבב ב ירדה הטענה לרכיב מסייע בלבד. מעמד: אין די בה לתירוץ; גבול המושא נשאר טעון הגדרה גם כאשר אופן ההשגה משתנה.

T20 — פולמוס פילוסופי מסוים.

קלוד בסבב א ייחס לבחירת שכלים נבדלים כוונה מדויקת נגד מודל האצילה. פרדס ומורה נבוכים מספקים רקע אמיתי. בסבב ב הופרדה המקבילה מכוונת המחבר. מעמד: רקע מבוסס, כוונת פולמוס מסוים השערה; הרמב"ם מקשה על המודל ולא מאמצו בפשטות.

T21 — צמצום כמותי בלבד.

קלוד בסבב א. הכלל היה רחב מן הדרוש. הוא חזר ממנו בסבב ב; בהמשך תוקנו גם דוגמאות חלופיות שלא הוכחו. מעמד: נדחה ככלל גורף. הפסקה שוללת התהוות גשם בהשתלשלות רוחנית; אין צורך לסווג כל צמצום ככמותי.

T22 — הדוגמה חייבת להיות מחוץ לאצילות.

גרוק בסבב א, וחזרה מפורשת בסבב ב. המבנה מאפשר בדיקת רוחניות נבראת, אך אינו מחייב לקבוע עולם מסוים כדי לתרוץ. מעמד: ההכרח נסוג; גרעין ההסבר בדבר בחינת המנגנון נשמר.

T23 — הפניה של אדמו"ר הזקן לאגרת הקודמת.

קלוד בסבב א ייחס לאגרת כ לשון שלא נמצאה בה. ההפניה שנבדקה היא בביאור השיעורים. קלוד חזר בסבב ב. מעמד: ייחוס שגוי שתוקן; הקשר הענייני לאגרת יט נשאר נכון גם בלי ההפניה המדומה.

T24 — יניקה בספירות והשכלה בהיכלות.

ChatGPT לקראת סבב ב הביא את פרדס ו, ו; המבקרים אישרו את הלשון. מעמד: מפורש ברמ"ק. אין מכאן זהות מוכחת עם כל פרטי פנימיות נהי"מ בתניא או עם דרך המעבר בשערי קדושה. המקור נשמר כבסיס השוואה.

T25 — הפרק העליון כשיא ההשגה.

גרוק וקלוד הציעו בסבב א הסבר לבחירת הלשון. מקור האריז"ל המדויק לא אותר; חנה אריאל מספק מקבילה משמעותית. מעמד: הסבר מוצע וחוסר ביבליוגרפי. אין להציג הפניה לשער הנבואה כאילו נמצא בה המשפט עצמו.

T26 — ביאור וינברג כהערת הרבי.

בשתי תשובות הסבב הראשון נוצר ערבוב בין השכבות. בסבב ב תוקנו הייחוסים. מעמד: תיקון התקבל. דברי המבאר נשארים מקור פרשני בעל חשיבות, אך אינם נעשים דברי הרבי מכוח סמיכותם להגהה מסומנת.

חידושי הסבב השלישי

T27 — הקשר המפורש בחנה אריאל.

ChatGPT לקראת סבב ג הציג את בהעלתך ונשא. המקורות קושרים משה, נצח, כלי אצילות, בליימה וביטול. מעמד: קשר מפורש ומועיל. החלת כל הרכיבים על שלילת מהות מושג היא עבודת הפרשנות שלנו, ולא תשובה מפורשת שנמסרה שם.

T28 — הנגלה נשאר אצילות ובליימה.

ChatGPT לקראת סבב ג, ואישור המבקרים לאחר תיקוני הגישה. מעמד: מבוסס במקבילות. זהו תנאי מחייב לכל יישוב: אין להוציא את המדרגה מן הקבוצה שהאגרת דנה בה. דווקא הנתון הזה שומר על חדות הקושיה.

T29 — שני צירי היישוב.

הצעת ChatGPT לקראת סבב ג: פרצוף חיצון מצד הגילוי, וביטול מצד הקבלה. המבקרים קיבלו את הרכיבים. מעמד סופי: כיוון מסתבר, לא הכרעה. צירוף שתי הבחנות נכונות עדיין דורש הוכחה שהן מוציאות את ההשגה מתחולת השלילה.

T30 — שכבות "אפילוי".

ChatGPT לקראת סבב ג, בעקבות הרשימות והשיעורים. הופרדו גוף הרשימה, הערת המפענחים והגהת הרבי. מעמד: הפרדה מבוססת. אין להסיק מהמילה שתי מחלקות אונטולוגיות; אין לייחס את סימן השאלה למחבר או לעורך בלי בדיקה מתאימה.

T31 — משל ניצוץ השמש.

אותר במחקר ChatGPT לקראת סבב ג בפרדס ו, ו. המבקרים אישרו. מעמד: איתור הושלם, והחיפוש הכללי ירד מן החוסרים. הקשרו יחוד המתפשט במקורו; החלתו המדויקת על כל עלול אינה מוכחת מעצם מציאת הדימוי.

T32 — כללי ומפורט אינם בהכרח סותרים.

ChatGPT לקראת סבב ג ביקר את הצגת המיקומים כשיטות חלוקות. קלוד תיקן. מעמד: עיקרון השוואה תקף. אצילות ונצח דאצילות יכולים להיות כלל ופרט; תפארת ונצח דורשים בירור נוסף של התפקידים, ולא זיהוי אוטומטי.

T33 — העפר ומצוות מעשיות.

במחקר לקראת סבב ג נמצאה ברשימות הצעה בלשון "ואולי". מעמד: עצם ההצעה מפורש, תוכנה נשאר בגדר הצעה. היא מאירה את מגמת האגרת ואינה תנאי תחבירי ליישוב הדוגמה. אין לשנות את לשון הספק כדי לחזק סיכום.

T34 — השתלשלות רחבה ועילה ועלול.

ביקורת ChatGPT על דוגמאות קלוד בסבב ב; חזרה בסבב ג. אור-כלי ואצילות-בריא לא אושרו כדוגמאות למנגנון המסוים. מעמד: ההבחנה נשמרת. בפרט אין לכלול בו בפשטות את היש הרוחני שהאגרת מסבירה ביש מאין.

T35 — לא תצפית אמפירית.

קלוד כינה את רוח הבהמה הוכחה נצפית. לקראת סבב ג נתבקש לתקן, ובסבב ג תיקן. מעמד: המקור הוא מסורת קבלית-חסידיית שנקראה, לא ניסוי או תצפית שערכנו. שינוי התווית שומר את סוג הראיה ואינו מבטל את סמכות המקור.

T36 — עברית להערה 21.

נמצאה בשיעורים ונשמרה במחקר לקראת סבב ג. מעמד: הנוסח העברי אומת בתעתיק. הערות 17–18 לא זכו באותה בדיקה לזיהוי עברי מסומן. אין להעניק לתרגום חוזר מאנגלית מעמד של נוסח מקור עברי.

תיקוני המקור והסגירה

T37 — דף בהעלתך קיים.

קלוד בסבב ג קבע שאינו קיים; ChatGPT אימת לקראת סבב ד דף וגרסה קבועה. קלוד חזר במפורש. מעמד: אי-הקיום הופרך. הגישה שנכשלה הייתה מגבלה של הבדיקה, ואין לשכתב בגללה הפניה נכונה.

T38 — הביטוי "שהוא ג"כ בלי מה".

גרוק לא איתרו בסבב ג; קלוד שלל את אימותו. הוא נמצא בפסקת "וראית" ואושר בסבב ד. מעמד: נמצא בתעתיק. אין להחליף את בהעלתך בנשא, ואין לטעון שנצפה דפוס מכוח קריאת האתר.

T39 — משפט החכמה אינו משפט משה.

גרוק בסבב ג הסתמך על שלילת ראיית הכלי כראיה מפורשת על משה. ChatGPT בדק את ההקשר; שני המבקרים קיבלו בסבב ד. מעמד: הייחוס נמשך. החלה על משה תדרוש היסק נפרד שאינו נמצא בציטוט עצמו.

T40 — שלושה עניינים נבדלים.

ChatGPT לקראת סבב ד: אי-עצמאות הכלי, ביטול המקבל ואי-תפיסת מהות אינם זהים. גרוק הודה ש"כמהות לעצמו" היה תנאי שהוסיף. מעמד: הביקורת מתקבלת. הקושיה עוסקת בכלי המאוחד במאציל; אין צורך להניח כלי עצמאי כדי לשאול אותה.

T41 — כוחה המוגבל של הערה 18.

ChatGPT לקראת סבב ד, וקלוד קיבל בסבב ד. הנוסח האנגלי נשמר כהערה מסומנת; חוסר עברית אינו מוחק אותו. מנגד, מציאת עברית לא תוכיח לבדה את היחס לפנימיות נהי"מ. מעמד: הבחנת אימות והוכחה התקבלה.

T42 — שכבת הטקסט והפיסוק.

גרוק הסיק בסבב ג שאין שכבת טקסט קריאה; המחקר תיעד שכבה שפוענחה. בסבב ד תיקן למגבלת גישה. מעמד: התיקון התקבל. מקור סימן השאלה בכתב היד נותר פתוח; קריאת שכבה אינה צפייה חזותית או בדיקת כתב יד.

T43 — מחלוקת רמ"ק ורבי חיים ויטאל.

קלוד הציע הבדל ממשי בגדר ההשגה. בביקורת לקראת סבב ד נשמר הצורך להשוות מקור, מושא ותיווך באותם מונחים. מעמד: מחלוקת לא הוכחה, וגם זהות לא הוכחה. לשונות שונות אינן מספיקות להכריע בין האפשרויות.

T44 — בלי מהות כלים.

קלוד בסבב ד הציע קריאה אונטולוגית הפותרת את הקושי: אין מהות כלים להשיג. מעמד: הלשון בחנה אריאל מפורשת; מסקנת העדר כל מהות הניתנת להשגה היא החלה נוספת. היא לא אושרה כהכרעה על נבואת משה.

T45 — פנימיות היא האור בלבד.

קלוד בסבב ד. אגרת יט מבחינה בין נהי"מ לבין האור שבתוכו, אך מתארת גם אותן כמתגלות. מעמד: הבלעדיות לא הוכחה. אין למחוק את הכלים מן המושא באמצעות אזכור האור המלוּבש בהם.

T46 — פנימיות ואחוריים באותה השגה.

קלוד בסבב ד הדגיש את החלת הפסוק באגרת יט. מעמד: נתון חשוב שהתקבל. המסקנה שפני הוא פשוט כל מה שמעל נהי"מ צומצמה, משום שפנים ואחוריים מתארים גם בחינות בספירה. הנתון מחזק כיוון ואינו משלים את ההחלה.

T47 — חנה אריאל מצטט את אגרת כ.

קלוד בסבב ד הדגיש ציטוט מפורש בעניין הבריאה מן העצמות. מעמד: הקשר התקבל. אין להסיק שכל המשך הדרוש הוא ביאור ישיר של משפט מהות מושג, או שהמחבר כבר יישב את היחס לאגרת יט.

T48 — החסר הוא בהוכחת ההחלה.

ניסוח הסגירה של ChatGPT אחרי סבב ד. אין להתנות הכרעה רק בציטוט מפורש, ואין להציג את החסר כביבליוגרפי בלבד. מעמד: מסקנת העריכה המחייבת. היישוב יתחזק כאשר יוכח מדוע ההשגה המאושרת אינה בכלל המהות הנשללת.

ו. הערכת עבודת המודלים

מה נמדד, ומה לא

ההערכה מתייחסת רק לתשובות ולבדיקות שנשמרו במחקר הזה. אין כאן מבחן מעבדתי של יכולת כללית, דירוג של גרסאות מודל או הוכחה מי עדיף בכל מחקר תורני. גרסאות המודלים וזמני כתיבת תשובותיהם לא נמסרו. תנאי הגישה למאגרים לא היו שווים, וחלק מן החומר הועבר בהעתקה אנושית. הציונים הם שיפוט עריכתי מנומק של ChatGPT, לרבות הערכה עצמית שלו. נשמרו עשרת המדדים ומשקלי ספר העבודה. ציוני המסלול כוללים טעויות שתוקנו; אין למחוק אותן בדיעבד. הערכת תשובת הסיום נפרדת, כדי שהקורא יראה גם את השיפור. הסולם 1–10; הממוצע הוא סכום הציון כפול המשקל. לא ניתן ציון אפס למידע שלא נמסר, ולא הוסקו ציונים על תשובות שאינן בארכיון.

מדד	משקל	ChatGPT	Grok	Claude
דיוק בתוכן המקצועי	15%	8	7	7
ייחוס וקריאה בהקשר	15%	8	6	6
הפרדת הוכחה והשערה	15%	9	8	6
מקורות וראיות חדשות	10%	8	7	8
אימות ושקיפות	10%	8	7	6
לוגיקה ועומק	10%	8	8	7
חזרה מטעות	10%	9	9	9
ביקורת עמיתים	5%	9	8	8
בהירות ושימושיות	5%	8	8	7
מסקנה וגבולותיה	5%	9	9	7
ממוצע משוקלל למסלול	100%	8.4	7.5	7.0

ChatGPT — שמירת הקושיה, וביקורת על ההיסק שלו

התרומה העיקרית הייתה שמירת תנאי השאלה: נצח בתוך אצילות, השגה בפנימיות שאינה רק ידיעת קיום, ויש רוחני שגם הוא דורש יש מאין. לכך מצטרפים איתור הקשר הרמ"ק, מקורות חנה אריאל, שכבות הרשימות והפרדת חטיבת החכמה מחטיבת משה. אלה תומכים בציוני הדיוק, המקורות וביקורת העמיתים.

החולשה המהותית הייתה שימוש מוצע בתיווך הבריאה כדרך לשלול תפיסת מהות, בלי הוכחה מספקת. הביקורת התקבלה. גם הצעת שני הצירים אינה הוכחה, והעורך נדרש לא להעלות את מעמדה מפני שהוא עצמו ניסח אותה. ציוני ההבחנה והסיום הגבוהים מותנים בכך שההסתייגות נשמרת בפועל בחוברת. הערכה עצמית אינה בדיקה חיצונית, והדירוג אינו מעניק לעורך סמכות במסקנה התורנית.

Grok — זהירות שהשתפרה, לצד שגיאת הקשר מרכזית

גרוק תרם חלוקה שימושית בין אפשרות, ביסוס וטעם מוכח; הוא פירט היטב את רצף מילות החיבור והבחין בין חוסר ביבליוגרפי לחוסר מהותי. תשובותיו לסבבים המאוחרים היו ממוקדות, וחזרותיו הוגדרו במפורש. אלה מסבירים ציונים טובים בלוגיקה, בהירות ותיקון.

מנגד, "פנימיות הצינור" לא הוכחה כפירוש לשלילת מהות, והדרישה שהדוגמה תהיה מחוץ לאצילות הייתה מופרזת. שגיאת ההקשר בחנה אריאל הייתה משמעותית במיוחד, משום שהוצגה כראיה החזקה ביותר למשה. גם אי־מציאת הביטוי והדיווח על ה-PDF חייבו תיקון. הציון למסלול משאיר את הכשלים גלויים אף שתשובת הסיום זהירה יותר.

Claude — מקורות מועילים, ונטייה להכרעה מוקדמת

קלוד תרם הפניות מועילות לעץ חיים, לפרדס ולרקע הרמב"מי, והציע בסיום דיוק חשוב בצירוף פנימיות ואחוריים באגרת יט. הוא חזר בפירוט מייחוסים שגויים, מהחוליה האחרונה, מצמצום כמותי בלבד ומדיווח אי־קיום בהעלתך. הנכונות לתקן אינה שולית, והיא קיבלה ציון גבוה.

עם זאת, הטיעון הוצג שוב ושוב בדרגת ודאות גבוהה מן המוכח: תחילה יישוב מכריע, אחר כך קל וחומר מחייב, ולבסוף שלוש העלאות חדשות בסבב ד. נרשמו גם ערבוב דברי המבאר והגהות הרבי, ייחוס הפניה שאינה בפנים והסקת אי־קיום מכשל גישה. אלה מורידים את ציוני הייחוס, האימות והפרדת ההוכחה, בלי לבטל את התרומות הממשיות.

איכות תשובת הסיום

בבחינה ממוקדת של דיוק המסקנה וגבולותיה בסיום: 9 — ChatGPT, כהערכה עצמית; 9 — Grok, משום שנוסחו האחרון שומר את החסר בלי תנאי נוסף; 7 — Claude, משום שהסתייגותו הכללית נכונה אך טענות האור בלבד והגדרת הפנים לפי גובה המדרגה בלבד דורשות עדיין צמצום. אין אלה ממוצעים חדשים לכל עשרת המדדים, ואין להשוותם ישירות לממוצע המסלול כאילו מדובר באותו חישוב.

התוצאה ההשוואתית החשובה אינה פער המספרים. הביקורת הועילה כאשר כל מודל נדרש להצביע על המשפט ששינה ולשמור את גבול הראיה. הסכמה כללית לא הספיקה; החזרות המסוימות הן שאפשרו להכין חוברת אמינה יותר.

ז. נוסחים, מקורות וחוסרי הארכיון

שמונת מקורות הליכה לפי סדר הקריאה

הסדר הבא מתחיל בתניא, ממשיך בביאוריו ובמקבילות החסידיות, ומסיים בפרדס רמונים כרקע משווה. זהו סדר לימודי, לא סדר שנות חיבורם של הספרים. הוא תואם את רשימת המקורות בחוברת הקורא; מקורות המחקר הנוספים ומעמד בדיקתם נשמרים בהמשך ובהערות.

1. **תניא, ליקוטי אמרים פרק לט** — מדור המלאכים ביצירה, ובהגהה גם מלאכים עליונים בבריאה; הרקע לפער המדרגות שבשאלה השנייה.
2. **תניא, אגרת הקודש יט** — השגת משה בפנימיות נהי"מ, והגדרות פנים ואחוריים; הצד החיובי של קושיית ההשגה.
3. **תניא, אגרת הקודש כ** — מקור שתי השאלות: שלילת יש ומהות מושג ודוגמת רוח הבהמה מפני שור.
4. **שיעורים בספר התניא, אגרת כ** — ביאור רצף האיגרת ולצדו הוספות מסומנות של הרבי; יש להבחין בין שתי שכבות הטקסט.
5. **תורה אור, מגילת אסתר, "יביאו לבוש מלכות"** — ההבחנה בין המשכת נפש הבהמה לבין התהוות גופה, והרקע ל"והחכמה מאין תמצא".
6. **חנה אריאל, בהעלתך, "והאספסוף"** — נבואת משה בפרצוף נהי"י שהוא "ג"כ בלי מה"; קריאת ההקשר מונעת להעביר אליו משפט שנאמר בחטיבת החכמה.
7. **חנה אריאל, נשא, "וישלחו מן המחנה"** — המקבילה על "תמונת בלי מה דכלים דאצילות" ועל פרצוף החיצון.
8. **פרדס רמונים, שער ו, פרקים ג וו** — הקפת העלול בעילה, משל השמש והבחנת מקור היניקה ממושא ההשכלה; רקע חשוב שאינו מוכיח לבדו את תחולתו על פנימיות נהי"מ שבתניא.

מה נקרא ובאיזה אופן

אגרות יט וכ, קטעי פרדס, שערי קדושה, תורה אור וחנה אריאל נקראו בתעתיקים דיגיטליים. הרשימות נקראו מתוך שכבת טקסט מפוענחת של PDF; אין כאן טענה שנבדק כתב היד או שנערכה צפייה חזותית מלאה בדפוס. תעתיק הוא כלי לימוד שימושי, אך הוא אינו צילום מקור ולא עדות עצמאית לכל פרט פיסוק.

הדיווח "אומת בדף" בתשובה מוקדמת לא הומר אוטומטית לטענה שהמבקר צפה בסריקת דפוס. המבקרים הבהירו את סוג הקריאה. בה בעת, ציטוט אצל מבאר נשאר ציטוט אצל מבאר; קטע חיפוש אינו עמוד שנקרא, ותרגום עברי מן האנגלית אינו נוסח עברי של הרבי.

המקור בלקוטי שיחות חלק ל שהציע קלוד לא נקרא בעמוד מלא במסגרת הבירור המתועד, ולכן אינו נושא את מסקנות החוברת. המקור האריז"לי המדויק לפרק עליון דנצח לא אותר. ברשימות נמצאה הפניה לשער הנבואה, אך הפניה לבדיקה אינה תוצאת אותה בדיקה. אלו חוסרים מוגדרים, לא טענות שאין מקור.¹³

שכבות שאסור לאחד

אגרת הקודש היא דברי אדמו"ר הזקן. ביאור שיעורים בתניא הוא דברי הרב יוסף וינברג, ולצדו הוספות מסומנות של הרבי. רשימות הרבי הן חיבור אחר, ובמהדורה שנבדקה יש גם הערות מפענחים. חנה אריאל הוא מחבר נפרד, אף שקרבתו לתורת חב"ד הופכת אותו למקור פרשני חשוב. כל אחד מן המקורות יכול לתרום; אין לצרף את סמכותם במשפט אחד שאיש מהם לא כתב.

בהערות 17–18 נותר פער בין הנוסח האנגלי המסומן לבין איתור עברית מסומנת. הפער מתועד. אין למחוק בשל כך את מה שנמסר באנגלית, ואין לתלות באיתור עתידי את כל פתרון שאלה א. אף אם האימות יושלם, עדיין יהיה צורך להוכיח מה נכלל בשלילת ההשגה ומה אינו נכלל בה.

מה נשמר, ומה אין בידינו

נשמרו שאלת הפתיחה, מחקרי ChatGPT, פנקסי הטענות, מפות המקורות, השאלות הממוספרות ותשובות גרוק וקלוד שהועברו בפועל בסבבים א–ד. נשמרו גם חזרות והשגות שהסיכום אינו מאמץ. צילומי תיקי הסבבים מקושרים זה לזה, כך שאפשר לעקוב אחר שינוי בלי לשכתב את הגרסה הקודמת.¹⁴ עם זאת, אין זה ייצוא מערכת מלא של שיחות המקור של שלוש המערכות. תשובות העמיתים נשמרו מן הטקסט שהעביר ראש בית המדרש; בארכיון הראשון תועד גם נרמול רווחים וחלוקת שורות. אין בידינו זמני הכתיבה המקוריים, גרסאות המודלים או כל פעילות החיפוש שלהם. דיווח של מודל שקרא מקור אינו אימות עצמאי של כל מה שקרא.

תיק המחקר הקודם על אגרת יט שימש לרציפות באמצעות סיכומים שנבדקו; אין כאן בדיקה מחודשת של כל סבביו. בארבעת סבבי המחקר Gemini נזכר בהכנות הפתיחה בלבד ולא השתתף בסבבים הפעילים המתועדים; אין תשובת

¹³. מקורות הרקע כוללים עץ חיים, שער מב, פרק ב, גבול ומידה; מורה נבוכים, ב, כב, רקע ליחס חומר ושכל נבדל; וכן ספר יצירה א, ב, "עשר ספירות בלימה". תיקוני זוהר ג, ב וז, א נידונו כמקורות שונים לנוסח היחוד ולשלילת תפיסת המחשבה. אין לטעון שכל החיבורים נקראו בשלמותם.

¹⁴. תיק סיכום הבירור לאחר R04 כולל את שתי תשובות הסיום המקוריות, פנקס הסגירה, דוח המקורות וצילום תיק R04; בתוכו נשמרת שרשרת צילומי הסבבים הקודמים. החוברת היא עריכה אנליטית נפרדת, ואינה תחליף לחומר המקורי.

מחקר חסרה שלו שממתינים לה. לא שוחזרה הודעה שאינה בידינו מתוך דברי עמית מאוחרים, ולא נקבעה בכורה על רעיון שאין לה תיעוד.

לאחר הפקת מהדורה 1.3 התקבלו דוחות שיפור מ־Grok ומ־Gemini. הצעותיהם נבדקו מול החוברות, וראש בית המדרש אישר את המלצות העריכה למהדורה 1.4. התקבלו שיפורים בהסברה, בתרגום ובעימוד; שלוש טענות על ליקויים נדחו לאחר בדיקה חזותית: כותרות טבלת ההערכה באנגלית היו תקינות, האותיות ו' וז' הופיעו במפת הקריאה העברית, ורשימת שמונת המקורות כבר נכללה במחקר האנגלי. הדוחות והכרעות העורך נשמרו בנפרד. זהו שלב עריכת החוברות, לא סבב מחקר חמישי; הוא אינו משנה את משתתפי סבבים א-ד או את מדרג המסקנות.

ח. מסקנות ויעדי השלמה

בשאלת ההתהוות נמצא יישוב מבוסס: המעבר מן הספירות למלאכים בוחן את כוח ההשתלשלות גם ברוחניות נבראת. המשכת רוח הבהמה אינה הסבר להיווצרות גופה. הדיון אינו מחייב זהות בין מלאך לספירה, קל וחומר או זיהוי החוליה האחרונה. יש מאין ממשיך לכלול גם יש רוחני.

בשאלת ההשגה נמצא כיוון מסתבר: פנימיות של מדרגה מסוימת אינה בהכרח הפנים הנשללים; פרצוף נה"י הנגלה נשאר בלי"מה; וקבלת משה מתוארת בביטול. אבל עדיין לא הוכח מדוע ההשגה בפנימיות נה"מ אינה בכלל "מהות מושג" באגרת כ. זו אינה הערת שוליים על ביבליוגרפיה, אלא גבול ההוכחה הנוכחית.

שלושה סוגי השלמה עשויים להועיל בעתיד. הראשון והמהותי: מקור או היסק תקף המגדירים במדויק את תחולת שלילת המהות על ההשגה הנידונה. השני: איתור המקור האריז"לי המדויק לפרק עליון דנצח. השלישי: אימות חזותי של נוסחי חנה אריאל וההגהות הרלוונטיות. אין לערבב ביניהם; השלמת השני או השלישי לא תפתור מעצמה את הראשון.

אפשר אפוא להוציא את החוברות בלי להכריז שהכול נפתר. ערכה של החקירה הוא גם בכך שהשאלה נשמרה מדויקת, תירוצים לא מספיקים הוסרו, ותשובה מבוססת אחת הופרדה מהצעה שעדיין טעונה הוכחה. בכך נשאר העיון פתוח במקומו הנכון, בלי לחזור על סבבים שאין להם יעד חדש.

מפתח מושגים וסברות

- אור וכלי — פרקים א-ג; T03, T21, T34, T39, T44-T45.
אחוריים ופנים — פרקים א, ג; T06, T28-T29, T46.
אצילות ובריאה — פרקים א-ג; T04, T07, T12-T14, T32.
אפילו — פרק ב; T30, T36, T42.
ביטול — פרק ג; T08, T27-T29, T40.
בלימה — פרקים א, ג; T01, T27-T28, T38, T44.
בריאה יש מאין — פרקים א-ב; T03-T04, T10-T12.
חכמה ונבואה — פרק ג; T05, T19, T24, T39.
חנה אריאל — פרק ג; T27-T29, T37-T39, T44, T47.
מקור, מושא ותיווך — פרק ג; T07, T24, T32, T43.
מלאכים ופני שור — פרק ב; T02, T10-T14, T17-T18.
נהי"מ ופרק עליון דנצח — פרקים א, ג; T01, T05-T08, T25, T45-T46.
עילה ועלול — פרק ב; T09-T12, T20-T22, T31, T34.
עפר ומצוות מעשיות — פרק ב; T15, T33.
פנימיות ומהות — פרק ג; T01, T06, T40, T44-T48.
תיעוד וייחוס — פרקים ד, ו-ז; T23, T26, T30, T35-T43.

אסמכתאות מלאות ותיעוד המחקר

זהו קטלוג האסמכתאות המלא. המספרים מפנים להערות בגוף החוברת; סדר הלימוד נמצא ברשימת שמונת מקורות הליבה.

מקורות תורניים וביאורים

הערה 11 רבי יצחק אייזיק מהומיל, חנה אריאל, נשא, ד"ה "וישלחו מן המחנה"; בהעלתך, ד"ה "והאספסוף". גרסה קבועה 2743524. התעתיקים לא הושו במחקר זה לדפוס; אין מספר עמוד דפוס מאומת.

הערה 2 על מניין ל"ב האיגרות וקונטרס אחרון כחלק נפרד: שיחת ש"פ חיי שרה תשכ"ו, סעיף ט, בתעתיק בלתי מוגה; שם נזכר גם מספור רצוף אצל הצמח צדק. על זמן הכתיבה בפיינא: ד"ה שלח לך אנשים תשל"ד, סעיף ב, המצטט את הצמח צדק ומפנה לדרך מצותיך קע, א; וכן הקדמת שיעורים בספר התניא, אגרת כ. נקראו התעתיקים והציטוטים של עדות הצמח צדק; דף דרך מצותיך עצמו לא נצפה. אין כאן קביעה שזו האיגרת הארוכה ביותר או החיבור האחרון שכתב.

הערה 10 רבי חיים ויטאל, שערי קדושה ג, ו, תיאור נבואת משה והמעבר בבריא. נקרא בתעתיק, לא בסריקת דפוס.

הערה 13 מקורות הרקע כוללים עץ חיים, שער מב, פרק ב, גבול ומידה; מורה נבוכים, ב, כב, רקע ליחס חומר ושכל נבדל; וכן ספר יצירה א, ב, "עשר ספירות בלימה". תיקוני זוהר ג, ב וז, א נידונו כמקורות שונים לנוסח היחוד ולשלילת תפיסת המחשבה. אין לטעון שכל החיבורים נקראו בשלמותם.

הערה 9 רבי משה קורדובירו, פרדס רמונים ו, ו: יניקה מן הספירות והשכלה בהיכלות; בסופו גם משל ניצוץ השמש. ו, ג עוסק בהקפת העלול. אין לאחד את שני המיקומים למראה מקום אחד לכל הלשונות.

הערה 6 תניא, ליקוטי אמרים לט: פסקת מדור המלאכים ביצירה וההגהה על מלאכים עליונים בבריא. אזכור גופות מלאכים דאצילות נמצא בהמשך אגרת כ. חגיגה יג, ב שימשה במחקר לרקע פני שור, ולא למיפוי העולמות.

הערה 8 אגרת הקודש יט, פסקאות השגת משה, נהי"מ ככלי השפעה והגדרת פנים ואחוריים. הנוסח. ההפניות ללקוטי תורה להאריז"ל ולשער הנבואה נמסרות בה; איתור נוסח "פרק עליון" במקור האריז"לי לא הושלם.

הערה 1 תניא, אגרת הקודש יט ו. אגרת יט; אגרת כ. שתי האגרות הן המקור הראשי לקושיה. הבדיקות המתועדות נעשו בתעתיקים.

הערה 3 אגרת הקודש כ, מן הפתיחה עד "רוח הבהמה מפני שור". הנוסח המנוקד והערות השואל נשמרו בצילום תיק R01. הציטוט כאן הוכן מן הקטע שהביא השואל, עם הסרת ניקוד, פיסוק ופתיחת חלק מראשי התיבות, בלי שינוי תוכן מכוון.

הערה 4 Lessons in Tanya, Epistle 20, Part 9, ההערות המסומנות בשם הרבי. המספור 10, 17, 18 ו-21 מתייחס למהדורה זו; 19-20 הן הפניות ולא שתי טענות תוכן נוספות. שיעורים בתניא בעברית שימש להפרדת הביאור מההגהות.

הערה 7 שיעורים בתניא, אגרת כ, סביב "ואף גם" ו"אפילו". רשימות על התניא, סימן כ, עמ' מז-מח, ובייחוד הערת המפענחים 11. הרשימות נקראו בשכבת טקסט מפוענחת; לא נבדק כתב היד.

הערה 5 תורה אור, מגילת אסתר, ד"ה "יביאו לבוש מלכות" והביאור הנוגע לחכמה ולהתהוות נפש הבהמה וגופה. תעתיק תורה אור; Torah Recordings. ההפניה בשיעורים נמסרת כמקור אפשרי, לא כזיהוי בלעדי.

הערה 12 תיק R01 המצולם ותשובות העמיתים המקוריות שמורים בתיק המחקר. תיעוד R02 קובע במפורש שהשאלות הראשונות טרם הועברו למבקרים בעת תשובותיהם. שמות גרסאות המודלים לא נמסרו.

הערה 14 תיק סיכום הבירור לאחר R04 כולל את שתי תשובות הסיכום המקוריות, פנקס הסגירה, דוח המקורות וצילום תיק R04; בתוכו נשמרת שרשרת צילומי הסבבים הקודמים. החוברת היא עריכה אנליטית נפרדת, ואינה תחליף לחומר המקורי.

מפתח הסברות לפי עמוד

T01	קושיית פנימיות נצח	15
T02	פער המדרגות	15
T03	יחוד בפעולה	15
T04	יש יחסי ויש נברא	15
T05	ידיעת מציאות	15
T06	פנימיות וחיצוניות	15
T07	מעבר בבריאה	16
T08	ביטול משה	16
T09	תחולת היינו	16
T10	בדיקת המנגנון	16
T11	רוח הבהמה	16
T12	יש רוחני	16
T13	מדור המלאכים	17
T14	מלאכי אצילות	17
T15	הפתיחה והסיום	17
T16	יצירה כשם פעולה	17
T17	קל וחומר	17
T18	החוליה האחרונה	17
T19	נבואה ומחשבה	18
T20	פולמוס פילוסופי	18
T21	צמצום כמותי	18
T22	מחוץ לאצילות	18
T23	האגרת הקודמת	18
T24	יניקה והשכלה	18
T25	הפרק העליון	18
T26	מבאר והגהות	19
T27	חנה אריאל	19
T28	אצילות ובל"מה	19
T29	שני צירי היישוב	19
T30	תחביר אפילו	19
T31	משל השמש	19
T32	כלל ופרט	20
T33	עפר ומצוות	20
T34	סוגי השתלשלות	20
T35	מסורת ותצפית	20
T36	הערה 21	20
T37	דף בהעלתך	20
T38	ג"כ בל"מה	20
T39	חכמה ומשה	21
T40	שלוש הבחנות	21
T41	גבול הערה 18	21
T42	טקסט ופיסוק	21
T43	רמ"ק ורח"ו	21
T44	בלי מהות כלים	21
T45	האור והכלים	21
T46	פנימיות ואחוריים	22
T47	הציטוט באגרת כ	22
T48	הוכחת ההחלה	22